

## KORONAVİRÜSÜN SÖZLEŞMELERE ETKİSİ VE MÜCBİR SEBEP

### Koronavirüs Salgınının Seyri ve Ekonomik Etkileri

İlk kez Aralık 2019'da Çin'in Vuhan kentinde görülen ve Covid-19 adlı hastalığa yol açan koronavirüs, üç ay gibi kısa bir sürede Antarktika hariç tüm kıtalara ve 127 ülkeye yayılmış olup bu yazının yazıldığı tarih itibarıyla dünya çapında teyit edilen koronavirüs vaka sayısı 134.000'i, ölüm sayısı ise 4.900'ü aşmıştır. 12 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü koronavirüs salgının küresel pandemi olduğunu ilan etmiştir. Türkiye 11 Mart 2020 tarihinde ilk koronavirüs vakası tespitini açıkladıktan iki gün sonra ikinci vakanın da tespit edildiği Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanmıştır. Türkiye hâlihazırda Irak ve İran sınır kapılarını geçici olarak kapatmış ve Çin, İtalya ve Güney Kore gibi koronavirüs vakalarının yoğun görüldüğü ülkelere uçuşları geçici olarak durdurmuştur.

Koronavirüsün beklenmedik bir hızla yayılması sonucu alınan mecburi önlemler, dünya çapında çeşitli sektörleri ve ticari ilişkileri etkilemiştir. Geçici olarak da olsa sınır kapılarının kapatılması, ulaşımın engellenmesi ve virüsün yoğun olarak görüldüğü ülkelerde fabrikaların ve işyerlerinin faaliyetini durdurması gibi aksiyonlar, özellikle turizm, ihracat ve ithalat faaliyeti ile uğraşan firmaları ciddi ekonomik sonuçlar ile karşı karşıya bırakabilecek gibi görünmektedir. Uzmanlar salgının önümüzdeki döneme ilişkin ekonomik etkilerini ölçmek için henüz erken olduğunu belirtmekle beraber, özellikle Çin ekonomisindeki muhtemel bir yavaşlamanın küresel ekonominin yavaşlamasına sebep olabileceği konuşulmaktadır.

Koronavirüs salgınının mevcut ve ileride artabilecek ekonomik etkilerine ilişkin tartışmalar, salgının, müşteri ve tedarikçilerle olan sözleşmesel ilişkiler açısından mücbir sebep olarak kabul edilip edilmeyeceği ve salgın nedeniyle edimlerin ifa edilmemesinin sözleşme ihlali oluşturup oluşturmayacağı sorularını da akıllara getirmektedir.

### Koronavirüs Salgını Sözleşmesel İlişkiler Açısından Mücbir Sebep Oluşturabilir Mi?

Mücbir sebebin tanımına ve esaslarına Türk kanunlarında yer verilmediği için, uygulama alanının çerçevesini doktrin ve Yargıtay içtihatları çizmektedir. İlgili Yargıtay içtihatları göz önüne alındığında, mücbir sebebin varlığının her bir somut olay bakımından ayrı ayrı değerlendirildiği ve genellikle -özellikle tacirler açısından- dar yorumlandığı söylenebilir. Bununla beraber, bir olayın mücbir sebep olarak değerlendirilebilmesi için öngörülen şartlar, doktrin ve Yargıtay kararları çerçevesinde aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- mücbir sebebin tarafların kontrol alanlarının dışında gerçekleşmiş olması,
- hukuki ilişkinin kurulduğu tarihte mücbir sebebin öngörülemez olması veya olay öngörülse dahi, olayın somut etkisinin bu denli büyük olacağının öngörülememesi,
- tüm önlemler alınmasına rağmen mücbir sebebin sözleşme edimini ifayı imkansız hale getirmesinin önlenememesi, ve
- ilgili olayın sözleşmede mücbir sebep olarak öngörülmüş olması.

Bu temel kriterlerin yanı sıra Yargıtay'ın, mücbir sebep oluşturduğu iddia edilen olayın ülke genelinde etkili olup olmadığı, benzer hukuki ilişkilere etkisi ve tarafların tacir olup olmadığı gibi kriterleri de değerlendirdiği görülmektedir.

Türk Hukukunda, mücbir sebep gibi taraflardan birinin edimini ifa etmesini imkansız hale getiren bir durumun ortaya çıkması halinde Türk Borçlar Kanunu ("TBK")'nın 136. maddesinde yer alan sonraki ifa imkansızlığına ilişkin hükümler uygulama alanı bulmaktadır. Söz konusu madde

uyarınca, borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa borç sona erecektir. Bu durumda sözleşme ihlali söz konusu olmayacaktır.

Günümüz itibariyle koronavirüsün Türkiye’de mücbir sebep oluşturabileceği yönünde herhangi bir resmi beyan, ilan ya da duyuru mevcut olmadığı gibi bir Yargıtay kararı da yoktur. Bununla beraber, Yargıtay’ın mevcut kararlarına konu olan domuz gribi, kuş gribi gibi diğer salgın hastalıklara kıyasla koronavirüsün dünya çapında daha öngörülemez bir hızla yayıldığını kabul etmek gerekir. Bu nedenle, özellikle Çin, İran, Güney Kore ve İtalya gibi salgından büyük ölçüde etkilenen ülkelerle ticari ilişkiler içinde olan firmalar ve şahıslar açısından mücbir sebep olarak değerlendirilmesi mümkün olabilir. Ancak, yukarıda yer verildiği üzere, Yargıtay mücbir sebep değerlendirmesi yaparken somut olay bazında karar vermekte, olayın koşulları ve taraflar arasındaki sözleşmenin hükümleri Yargıtay’ın değerlendirmesini büyük ölçüde şekillendirmektedir. Yargıtay’ın özellikle, her durumda basiretli davranması beklenen tacirler söz konusu olduğunda, sözleşmede mücbir sebebin ne şekilde tanımlandığına ve ne tür olayları kapsadığına oldukça önem verdiği görülmektedir.

Koronavirüsün etkilerinin mücbir sebep oluşturacak boyutlara ulaşmadığı değerlendirildiği takdirde, TBK’nın 138. maddesi kapsamında mahkemeden uyarılama talep edilmesinin mümkün olup olmayacağının değerlendirilmesi de ticari ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için başvurulabilecek opsiyonlardan biri olabilecektir.

## **Sonuç**

Koronavirüsün tüm dünyanın gündeminde olmakla beraber oldukça yeni bir mesele olması ve henüz buna ilişkin verilmiş bir yargı kararı olmaması nedeniyle mevcut durumda sözleşmesel ilişkilere etkisini öngörmek ve mücbir sebep olarak değerlendirip değerlendirilemeyeceğine dair net bir yorum yapmak mümkün değildir. Bununla beraber, koronavirüsün seyrinin önceki yargı kararlarına konu olan diğer salgın hastalıklara nazaran değişik ilerlediğini de söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, olası ihtilaflarda taraflar arasındaki sözleşmenin mücbir sebep maddesinin yazılış şekli ile somut olayın özellikleri önem arz edecek ve yargılamadaki başarı şansını belirleyecektir.